

III. Prislovgivningens historie og prisudviklingen.

A. Prislovgivningens historie.

Prislovgivningen har sit udgangspunkt i *loven om prisaftaler af 28. april 1931* samt i de bestemmelser i valutalovgivningens i 30'erne, der tog sigte på at hindre urimelig prisstigning som følge af importbegrænsningen. Der var herved tale om en regulering dels af priserne på den hjemlige produktion, der voksede op i ly af importreguleringen, dels af priserne på de importerede varer. Disse bestemmelser fik imidlertid ikke større praktisk betydning. Ved *prisaftaleloven af 18. maj 1937* udvidedes priskontrollens beføjelser, men loven tog fortsat hovedsagelig sigte på at begrænse monopolistiske virksomheders og sammenslutningers misbrug. Indgreb overfor de af importreguleringen skabte prisstigninger fandt ikke sted i førkrigsperioden.

Ved krigsudbruddet i 1939 forelå der således ingen bemyndigelse til effektivt at gribe ind overfor den truende prisstigning. Til imødegåelse heraf blev der da ved *vareforsyningsloven af 2. september 1939* givet handels- og landbrugsministeren en mere almindelig beføjelse til at regulere priser og foretage rationering. I medfør af denne lov gennemførtes straks en generel avancebegrænsning, og der blev i den følgende tid fastsat maksimalpriser for vigtige varer, såsom korn, mel, brød og indenlandsk brændsel.

Ved *handelsministeriets bekendtgørelse af 19. oktober 1939* blev der givet nærmere regler for pris- og avanceberegningen. Herved blev „genanskaffelsesprisprincippet“ lagt til grund for priskalkuleringen. Om nettoavancen fastsattes det, at den procentvis ikke måtte overstige den før 3. september 1939 sædvanlige, og at den ikke måtte andrage et større beløb pr. vareenhed end den tidligere „sædvanlige absolutte nettoavance med et tillæg, der står i rimeligt forhold til øget risiko og stedfunden stigning i landets almindelige prisniveau“. Der blev samtidig givet priskontrolrådet beføjelse til for varer, hvis omsætning er bundet af monopolistiske aftaler eller bestemmelser, at fastsætte anmeldelsespligt for prisforhøjelser, således at erhvervsdrivende af denne art ikke kunne forhøje deres priser uden forud indhentet tilladelse fra priskontrolrådet. Denne bestemmelse var indtil besættelsen det vigtigste grundlag for rådets virksomhed, og det lykkedes herigennem rådet at få kontrol med prisudviklingen for en række vigtigere varer.

Bortset fra de vareområder, hvis prisforhold allerede i efteråret 1939 og foråret 1940 blev fastlagt gennem ministerielle maksimalprisordninger, og bortset fra de monopol- og kartelvarer, for hvilke priskontrolrådet i henhold til bekendtgørelsen kunne kræve forudgående anmeldelse af påtænkte prisforhøjelser, var prisreguleringen i perioden op til den tyske besættelse ikke særlig effektiv. De fastsatte almindelige regler for pris- og avanceregulering var lidet klare, og det havde endnu ikke været muligt at opbygge et effektivt kontrolapparat til sikring af overholdelse af prisbestemmelserne.

Ved den tyske besættelse af landet blev det nødvendigt at gribe til skærpede forholdsregler for at hindre eller i det mindste hæmme prisstigningen, og der udstedtes straks den 9. april 1940 et generelt prisstop, der var gældende, indtil der ved *prisloven af 30. maj 1940* blev skabt et nyt grundlag for prisreguleringen. Denne lov, der trådte i stedet for bekendtgørelsen af 19. oktober 1939, bragte en væsentlig skærpelse af de almindelige pris- og avanceregler. Ifølge lovens § 8 skulle prisberegningen ubetinget foregå på grundlag af „kostprisprincippet“, idet kun virkelig medgåede, nødvendige udgifter måtte medregnes ved prisberegningen, og om *nettoavancen* hed det, at den skulle være „rimelig“, og endvidere at den hverken procentvis eller absolut måtte overstige den ved lovens ikrafttræden sædvanlige lovlige nettoavance pr. vareenhed.

Ved lovens § 13 fik priskontrolrådet adgang til at fastsætte *maksimalpriser og*